

Taşınır Bellek ve Silinmesi İmkânsız Dosyalar

Mehmet AYCI

Hafıza yalnızca bir sözcüktür. Güncel müteradifiyle bellek de nihayetinde bir sözcüktür. Her iki sözcüğün hem kap olarak, yani mekân olarak hem de o kabı dolduran bilgiler bütünü olarak anlamı vardır. Hafıza yahut bellek derken sadece hıfzettiğimiz yahut bellediğimiz şeyi kastetmiş olmayız; bellediğimiz ve hıfzettiğimiz şeyin yuvasını/evini de aynı anda söylemiş oluruz. Belleğimizde taşıdığımız her şey aynı zamanda bizi taşıyan şeydir de... Varlığımızın bir anlamının olması, belleğimizin bizi bir kimlik sahibi kılmasındandır. Belleğimizi büsbütün kaybettiğimizde, bizi diğer insanların gözünde/belleğinde anlamlı kılan yine belleğimizi kaybetmeden önceki hâlimizdir. Bellek taşınan bir şeydir dedik, belleğin taşınması bizim yeryüzündeki taşınmamızla sınırlı değildir; haberdar olduğumuz bizden öncekilere doğru ve haberdar olmadığımız bizden sonrakilere doğru bir taşınma da söz konusudur. Bir “eşya” olarak bilgilerin taşındığı aygıt “taşınır bellek” adını koymamız, dilin bize oynadığı güzel bir oyundur ve o aygıtın taşınabilir olmasından ziyade, esasında belleğin taşınırılığına işaret etmektedir.

Türkçede yazı sözcüğü ikincil anlamlarında yazgı sözcüğünü, ova sözcüğünü, “yer” yani “mekân” sözcüğünü de “belleğinde” taşıyan bir sözcüktür. Başa yazılan gelir. Alnımıza ne yazılmışsa onu yaşarız. Yazgımız böyledir. Bir şeye yazılmışsındır. Hatta güncel tabiriyle, eve yazılmak, arabaya yazılmak, okula yazılmak da bu anlam bütününe dâhildir. Yazıya yüklenen anlam dünyevi olduğu kadar ölümden sonrasını da kapsar. Bu anlam derinliği geriye doğru yazının icadını aşan, insanın ilk dünyaya gelişini imleyen, yazının ileride alacağı hâlleri aşan ve kıyameti, yani yeryüzünde insan kalmayışını imleyen bir evrene sahiptir. Dünyada bulunmamız yazımızın/yazgımızın bir sonucudur çünkü... Tek başına yazı sözcüğünün belleği bile mekânı, eşyayı ve eylemi bir kılan, kayıtlı kılan bir kuşatıcılığa sahiptir. Esas olan yazıdır. Dünyaya dair ettiğimiz, eylediğimiz, işlediğimiz her şey yazıya dâhildir. Hatta edip eylemediğimiz, işlemediğimiz şeyler de yazıya dâhildir. İki kişi konuşurken, birinin söylenene inanmayıp “yazıyorsun” diye itirazı yalanın ve kurmacanın da yazıya dairliğine ilişkindir.

İnsanın dünyaya yazılması/yayılması, dünyadaki yazgısı, varlığı hakkındaki kutsal metinleri bir an için yok saydığımızda ortaya çıkan boşluk, belleği felç eden bir boşluk olacaktır. Kazı bilimcilerin kültür bilimcilerin, halkbilimcilerin, toplumbilimcilerin, özetle bütün bilimcilerin bulgularından elde edilen bilgi, kutsal metinler yok sayıldığında, taşınır olmayan ancak taşınır görünen, hafıza inşa etmeyen, kimlik inşa etmeyen, birbiriyle ilintisiz bir yığına dönüşecek, insanın evren tasavvuruna bir katkı sunmayacaktır. Dünyadaki varlığımıza dair bizi bir bilgi sahibi kılan kutsal metinlerdir.

O zaman konumuza dönersek, eşyayı ve evreni sayesinde anlamlandırdığımız dil, yegâne malzemesi dil olan bir oyun kurmaktadır ve o oyun bütün figürleriyle edebiyatı oluşturmaktadır. Sadece figürleriyle değil, şeyleriyle ve mekânıyla da, şeylerin ve mekânın iletişiyle de edebiyatı oluşturmaktadır. Yine bu açıdan bakıldığında “dünya hayatı oyun ve oynaştan ibarettir” anlamına gelen ayet çevirisinin karşılığı olarak, bu cümleyi de içkin, oynanan oyunun kurmaca yahut sahih anlatımı edebiyatı oluşturmaktadır. Nihayetinde edebî metinlerin bellek iz sürümünde ulaşacağımız yer yine kutsal metinler ve kutsal metinlerin çerçevelediği bir “oyun alanı” olmaktadır.

Âdem’e dil verilmesi, ona isimlerin öğretilmesi ve dünyaya düşürülmesi bir yaratım süreci ve sonrası bir oyun/ayın olarak kabul edilirse ve insanlığın belleğinin bu andan itibaren dünyaya dair bir “bilgi”yle dolmaya başladığı düşünülürse, mekânın dünya, eylemin dünya hayatı, hafızanın dünyayı ve dünya hayatına dair ne varsa yaşatan, taşıyan bir “canlı” olduğu görülecektir.

Edebiyatçının kendi varlığınca ortaya koyduğu eserlerin edebî değeri, belleğe ve mekâna yansıyan tarafları da o büyük belleğin, o büyük oyunun, o büyük eylemin iç diliyle bir koşutluk yakaladığı ölçüde bir değer ifade etmektedir.

Yegâne malzemesi dil olduğu için hayata dair bütün hâlleri de dilin en üst ürünü olan edebiyat taşımaktadır. Son zamanlarda sıkça söylendiği gibi dili insanın evi/mekânı olarak tanımlamamız bellek ve mekân bağlamında yargımızı değiştirmeyecektir. Mekân içre mekan oyun içre oyun inşa etme çabasının sonucu olarak edebiyat, büyük belleğin hayata dair kayıtlarını tutmaktadır.

Hafıza yalnızca bir sözcük değildir. Güncel müteradifiyle söylersek bellek de yalnızca bir sözcük değildir.